

Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας
του Παιδιού και του Εφήβου

Ενδοσχολική βία και εκφοβισμός

Αιτίες, επιπτώσεις, αντιμετώπιση

...απαντήσεις στα ερωτήματα των γονέων

Τι είναι η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός;

Η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός μεταξύ των μαθητών έχει αρχίσει να γίνεται αντικείμενο προσοχής, συζήτησης και μελέτης και στην Ελλάδα. Θεωρείται πλέον κοινωνικό πρόβλημα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών που διεξάγονται σε σχολεία της χώρας.

Οι όροι που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν το φαινόμενο είναι: «ενδοσχολική βία», «εκφοβισμός» και «θυματοποίηση». Ορίζουν μια κατάσταση κατά την οποία ασκείται εσκεμμένη, απρόκλητη, συστηματική και επαναλαμβανόμενη βία και επιθετική συμπεριφορά με σκοπό την επιβολή, την καταδυνάστευση και την πρόκληση σωματικού και ψυχικού πόνου σε μαθητές από συμμαθητές τους, εντός και εκτός σχολείου.

Δυστυχώς, σε πολλές περιπτώσεις τα περιστατικά βίας και εκφοβισμού στα σχολεία δεν αντιμετωπίζονται κατάλληλα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα τα περιστατικά ενδοσχολικής βίας αποσιωπούνται διότι θεωρείται ότι εκθέτουν και στιγματίζουν τους θύτες, τα θύματα και το κύρος του σχολείου. Γενικά, παρατηρείται έλλειμμα ενημέρωσης, περιορισμένη ευαισθητοποίηση και σχετική άγνοια για τον τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος, καθώς οι γονείς μιλούν ελάχιστα για το πρόβλημα με τα παιδιά τους, οι μαθητές-θύματα συχνά αντιδρούν με απόσυρση και αποφεύγουν να ζητήσουν βοήθεια από τους ενήλικες και τέλος οι εκπαιδευτικοί συζητούν ελάχιστα στην τάξη τις συμπεριφορές βίας και εκφοβισμού.

Η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός έχει πολλές και σοβαρές επιπτώσεις τόσο στη σωματική και ψυχική υγεία όσο και στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα οι συνέπειες είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες και είναι δυνατόν να έχουν τραγικά αποτελέσματα.

Γιατί και πώς εκδηλώνεται;

Το φαινόμενο της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού είναι σύνθετο και στην εκδήλωσή του συμβάλλει η αλληλεπίδραση ατομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων.

Ειδικότερα, ρόλο παίζουν τα ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών, τα χαρακτηριστικά του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, οι διάφορες πλευρές του σχολικού περιβάλλοντος, το ψυχολογικό κλίμα του σχολείου, οι πολιτικές του εκπαιδευτικού συστήματος, οι στάσεις των ίδιων των παιδιών, των γονέων και των εκπαιδευτικών απέναντι στη βία, ο τρόπος προβολής της βίας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς και γενικότερα κοινωνικά προβλήματα που ενισχύουν τις αντικοινωνικές συμπεριφορές.

Η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός που εκδηλώνεται μεταξύ των μαθητών έχει τις εξής μορφές: σωματική, λεκτική, ψυχολογική και κοινωνική.

Οι πιο συνηθισμένες εκδηλώσεις είναι:

- χειρονομίες, σπρωξιές, ξυλοδαρμοί
- φραστικές επιθέσεις, βρισιές, προσβολές, απειλές
- εκβιασμοί
- καταστροφή προσωπικών αντικειμένων
- κλοπές
- σεξουαλική παρενόχληση και κακοποίηση και
- αποκλεισμός και απομόνωση από παρέες, ομαδικά παιχνίδια και κοινωνικές δραστηριότητες.

Ποια είναι η συχνότητα του προβλήματος;

Στην Ελλάδα, τα δεδομένα διαφόρων ερευνών δείχνουν ότι:

- Το 10%-15% των μαθητών πέφτει θύμα διαφόρων μορφών βίας στο σχολείο.
- Οι μαθητές που ασκούν βία, δηλαδή οι θύτες, υπολογίζεται ότι ξεπερνούν το 5% του συνόλου των μαθητών.
- Έχει παρατηρηθεί ότι τα αγόρια εμπλέκονται περισσότερο σε περιστατικά σωματικής βίας σε σύγκριση με τα κορίτσια, τα οποία φαίνεται να εμπλέκονται πιο συχνά σε περιστατικά λεκτικής βίας.
- Τα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια εμπλέκονται πιο συχνά σε περιστατικά βίας, σε αναλογία 3 προς 1.
- Τα περιστατικά ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού εκδηλώνονται με μεγαλύτερη συχνότητα στο δημοτικό και στο γυμνάσιο, ενώ στο λύκειο μειώνονται.
- Οι μισοί από τους μαθητές - θύματα βίας δεν αναφέρουν πουθενά το γεγονός, ενώ οι υπόλοιποι μισοί συνήθως το αναφέρουν σε φίλους τους και σπανιότερα στους εκπαιδευτικούς ή τους γονείς τους.

Ποιες είναι οι ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού στα παιδιά;

Οι ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις του εκφοβισμού και της βίας στα παιδιά είναι πολλές και σοβαρές.

Τα παιδιά που γίνονται θύματα εκφοβισμού και βίας είναι δυνατόν να νοιώσουν έντονο άγχος και αισθήματα ανασφάλειας, να έχουν φοβίες, να παρουσιάσουν σχολική άρνηση, να απουσιάζουν συχνά από το σχολείο, να οδηγηθούν σε σχολική αποτυχία, να εμφανίσουν μαθησιακές δυσκολίες, ψυχοσωματικά προβλήματα όπως πονοκέφαλους, πόνους στην κοιλιά, διαταραχές ύπνου, ενούρηση κ.ά. καθώς και κατάθλιψη.

Τα παιδιά θύτες, δηλαδή αυτά που ασκούν τη βία και τον εκφοβισμό, αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να απομακρυνθούν από το σχολείο, να διακόψουν τη σχολική φοίτηση, να εμφανίσουν τάσεις φυγής από το σπίτι και να εξελιχθούν, σε ποσοστό που προσεγγίζει το 50%, σε ενήλικες με αντικοινωνική και παραβατική συμπεριφορά.

Οι συνέπειες της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού στα παιδιά είναι σοβαρές και καθοριστικές για την ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη και εξέλιξη. Γι' αυτό η συστηματική πρόληψη και η κατάλληλη αντιμετώπιση κάθε μορφής βίας στο σχολείο είναι πολύ σημαντική.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα παιδιά έχουν απόλυτο δικαίωμα να βρίσκονται σε ένα σχολικό περιβάλλον το οποίο να τους παρέχει ασφάλεια και προστασία.

Πως φαίνεται ότι ένα παιδί έχει γίνει θύμα ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού;

Ορισμένες ενδείξεις που πιθανόν να υποδηλώνουν ότι το παιδί έχει πέσει θύμα βίας και εκφοβισμού στο σχολείο είναι:

- η μειωμένη διάθεσή του ή η άρνησή του να πάει στο σχολείο με πρόσχημα κάποια αδιαθεσία,
- οι αδικαιολόγητες απουσίες του,
- η απροσδόκητη μαθησιακή του πτώση που αποτυπώνεται με βαθμούς που πέφτουν,
- το γεγονός ότι περνά το χρόνο του στα διαλείμματα κοντά στους εκπαιδευτικούς και τα γραφεία,
- το ότι καθυστερεί να πάει στο σχολείο ή αργεί να επιστρέψει στο σπίτι,
- το ότι αρχίζει να αλλάζει τις διαδρομές από τις οποίες συνήθιζε να πηγαίνει στο σχολείο ή να επιστρέφει από το σχολείο στο σπίτι,
- το ότι ρούχα του είναι συχνά σκισμένα και κατεστραμμένα,
- το ότι έχει σημάδια και μελανιές στο σώμα ή άλλες ενδείξεις επίθεσης και αποφεύγει να εξηγήσει πώς συνέβησαν,
- το ότι χάνει συχνά τα πράγματά του,
- το ότι ζητάει συχνά χρήματα από τους γονείς του γιατί χάνει αυτά που του δίνουν,
- το ότι αρνείται να συμμετέχει σε σχολικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες,
- το ότι υπάρχουν ξαφνικές αλλαγές στη διάθεσή του που επιμένουν,
- το ότι παραπονιέται για ψυχοσωματικά προβλήματα,

Εάν ισχύουν κάποια από τα προηγούμενα, τότε ίσως να υπάρχει περιστατικό βίας και εκφοβισμού και το παιδί να χρειάζεται άμεση βοήθεια και υποστήριξη.

Τι πρέπει να κάνουν οι γονείς;

Εάν αντιληφθείτε ότι το παιδί σας είναι θύμα εκφοβισμού και βίας από συμμαθητές του στο σχολείο πρέπει να αποφύγετε παρορμητικές αντιδράσεις και να αντιμετωπίσετε όσο το δυνατόν πιο ψύχραιμα την κατάσταση.

Χρειάζεται αμέσως:

- να συζητήσετε με το παιδί,
- να το διαβεβαιώσετε ότι «δεν ευθύνεται το ίδιο για ό,τι έχει συμβεί»,
- να του υπενθυμίσετε ότι το νοιάζετε και ότι είστε αυτοί που το προστατεύετε,
- να του τονίσετε ότι μπορείτε να αντιμετωπίσετε την κατάσταση μαζί,
- να του πείτε ότι τα πράγματα μπορούν να αλλάξουν μόνο αν «σπάσει η σιωπή»,
- να του εξηγήσετε ότι το να μιλήσει στους ενήλικες για περιστατικά βίας και εκφοβισμού δεν αποτελεί «κάρφωμα»,
- να ενημερώσετε τον εκπαιδευτικό και παράλληλα το διευθυντή του σχολείου,
- να προτείνετε στο παιδί πρακτικούς τρόπους για την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων και
- να ζητήσετε συμβουλευτική από ειδικό ψυχικής υγείας.

Τι χρειάζεται να γίνει γενικότερα για να αντιμετωπισθεί η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός;

Οι διαστάσεις που έχει προσλάβει η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός και οι σοβαρές επιπτώσεις που έχει στη σωματική και ψυχική υγεία των παιδιών κάνουν επιτακτική την ανάγκη άμεσης λήψης μέτρων για την πρόληψη και την αντιμετώπισή του.

- Χρειάζεται να εκδοθεί άμεσα από το Υπουργείο Παιδείας εγκύκλιος με γραπτές οδηγίες αντιμετώπισης αυτών των φαινομένων που να συμπεριλαμβάνει διαδικασίες καταγραφής των συμβάντων, διορισμού υπεύθυνου εκπαιδευτικού και συμβούλου με συγκεκριμένες αρμοδιότητες, παρακολούθησης των διαδικασιών αντιμετώπισης, ενημέρωσης των μαθητών για την πρόσβαση σε σύστημα υποστήριξης, συνεργασίας με τους γονείς και οργάνωσης ουσιαστικής εποπτείας των μαθητών κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων.
- Είναι απαραίτητη η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση του προβλήματος.
- Είναι αναγκαία η διαρκής ενεργή συμμετοχή και συνεργασία των γονέων με το σχολείο.
- Απαιτείται συνεχής συμβουλευτική των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές με στόχο την ενίσχυση της μαθητικής ομάδας για την αντιμετώπιση εκδηλώσεων εκφοβισμού και συμπεριφορών βίας.
- Χρειάζεται να αναπτυχθούν προγράμματα προαγωγής της ψυχικής υγείας των μαθητών, τα οποία να εντάσσονται στο σχολικό πρόγραμμα
- Χρειάζεται να στελεχωθούν άμεσα οι εκπαιδευτικές περιφέρειες με ειδικούς ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων (παιδοψυχιάτρους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς), ώστε να παρεμβαίνουν στην αντιμετώπιση των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων που εκδηλώνονται στην καθημερινή σχολική πραγματικότητα.

Υπηρεσίες που μπορούν να σας βοηθήσουν

**ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ
ΑΜΕΣΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ**

801-801-1177

**«Γραμμή Σύνδεσμος για την Ψυχοκοινωνική Υγεία
του Παιδιού και του Εφήβου»**

Δευτέρα έως Παρασκευή
από 8.30 π.μ. - 20.30 μ.μ. και
Σάββατο από 9.30 π.μ.-14.00 μ.μ.

Εταιρείας Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου
(Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.)

**ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑΓΝΩΣΗΣ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ και
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ (Κ.Δ.Α.Υ.)**
Υπουργείου Παιδείας

**ΙΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ
ΚΕΝΤΡΑ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ**
Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΗΜΩΝ
Τοπικής Αυτοδιοίκησης

801-801-1177

Γραμμή - σύνδεσμος

για την ψυχοκοινωνική υγεία
του παιδιού και του εφήβου

**Το πλέον αποτελεσματικό μέσο
που μπορεί να εμποδίσει την ενδοσχολική βία
και τον εκφοβισμό είναι το ίδιο το σχολείο:
Το σχολείο που εντοπίζει το πρόβλημα,
ευαισθητοποιείται και
αναπτύσσει σταθερά τακτικές αντιμετώπισης.**

Διακρατικό Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δάφνη
«Αξιολόγηση Αναγκών και Ευαισθητοποίησης για την
Ενδοσχολική Βία και τον Εκφοβισμό»

Επιστημονικός υπεύθυνος:

Ι. Τσιάντης, Αν. Καθηγητής Παιδοψυχιατρικής

Συνεργαζόμενες χώρες:

Ελλάδα - Κύπρος - Γερμανία - Λιθουανία

Μέλη της Ελληνικής Ερευνητικής Ομάδας (αλφαβητικά):

Χ. Ασημόπουλος PhD - Δ. Γιαννακοπούλου PsychD

Σ. Διαρεμέ PhD - Ι. Μπίμπου, PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια

Ψυχολογίας - Ε. Σουμάκη M.D - Θ. Χατζηπέμος M.Sc.

Ελληνικοί φορείς υλοποίησης του προγράμματος:

*Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου
Παιδαγωγική Σχολή Αριστοτέλειου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης*

Το πρόγραμμα υλοποιείται στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος DAPHNE II, με συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση (DG Justice, Freedom and Security) κατά 80% και από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης κατά 20%.

Δραστηριότητες και ιστορίες για την αντιμετώπιση της βίας και του εκφοβισμού
θα βρείτε στο παιδικό βιβλίο: «Μίλα μη φοβάσαι: 3 ιστορίες για τη βία στο σχολείο»,
που έγραψαν οι Ε. Δικαίου, Β. Ηλιόπουλος, Τζ. Τασάκου και εικονογράφησαν οι Λ. Βαρβαρούση,
Χρ. Ζωΐδης, Δ. Παρίση, Β. Ψαράκη και Μαθητές, έκδοση Ε.Ψ.Υ.Π.Ε. 2008.

Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου

Αγ. Ιωάννου Θεολόγου 19, 155 61 Χολαργός, Τηλ.: 210 65 46 524, Τηλ./Fax: 210 65 22 396

e-mail: info@epsype.gr, www.epsype.gr